

УДК 336.14:334.7

Стегній О. В.

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенко

## ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ НА ЕФЕКТИВНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

Низька ефективність та недосконалість державної допомоги підприємствам аграрної галузі веде до зменшення об'ємів виробництва, зниження якості продукції, якості сировини, низького рівня технології, організації виробництва і кваліфікації робітників.

**Ключові слова:** державна підтримка, аграрні підприємства.

**Постановка проблеми.** Необхідність державного регулювання сільського господарства в умовах ринкової економіки зумовлена унікальними особливостями, що притаманні цій галузі, її місцем і значенням у забезпеченні продовольчої безпеки країни та житті суспільства.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питаннями впливу державного регулювання на ефективне функціонування аграрних підприємств України посідає чільне місце у наукових дослідженнях П. Саблука, М. Дем'яненка, Б. Пасхавера, П. Гайдучького, В. Юрчишина, В. Онегіної, О. Могильного та інших вітчизняних науковців.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Незадовільний стан аграрних підприємств свідчить про недосконалість реформ та законів, які були прийняті для розвитку агропромислової галузі. Труді багатьох вчених направлено на розкриття сутності проблеми щодо спаду виробничої діяльності аграрних підприємств. В нашій статті ми проводимо паралелі між державною підтримкою та економічними результатами аграрних підприємств. Та доводимо той факт, що при збільшенні державної допомоги збільшуються прибутки, за рахунок чого підприємство може вести розширений тип відтворення, та навпаки.

**Мета статті.** Головною метою цієї роботи є аналіз зв'язку між впливом державної підтримки та зростанні показників економічної ефективності виробництва основних видів сільськогосподарської продукції аграрними підприємствами України.

**Виклад основного матеріалу.** Підприємства аграрної галузі, завдяки наявності специфічних особливостей, не в змозі за рахунок власних коштів відшкодувати витрати виробництва, впливати на збереження земель та розвитку інфраструктури села. Підтримка з боку держави є об'єктивною необхідністю для ефективного функціонування аграрного сектору в ринкових умовах господарювання.

Автор згоден з позицію В.М. Онегіної, що до цього часу відсутня цілісна концепція побудови системи державного регулювання цін і доходів сільськогосподарських виробників у вітчизняній економіці, яка б враховувала ресурсний потенціал аграрного виробництва країни, сучасний стан його економічного механізму, особливості інституціонального середовища, тенденції глобалізації та посилення ролі міжнародних організацій у регулюванні зовнішньоекономічних зв'язків, та яка б стала чинником сталого розвитку аграрного сектору, структурних та інноваційних зрушень в АПК, гарантування продовольчої безпеки [3, с. 14].

Надзвичайно вагомого значення набуває державна цільова Програма розвитку українського села на період до 2015 року, яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 року № 1158. Згідно з цією Програмою,

прогнозовані обсяги фінансування сільського господарства і сільських територій із держбюджету та інших джерел на весь період 2008-2015 років становлять 128,2 млрд грн, або ж у середньому на рік близько 16 млрд грн. [2, с. 192].

На сьогоднішній день маємо Закон України «Про Державний бюджет України прийнятий на 2012 рік» [1] щодо прямої підтримки сільського господарства у 2012 р. Передбачає витратити лише 33% загального обсягу аграрного бюджету, якщо порівнювати з попередніми роками, то у 2007 році підтримка була у обсязі 63% і з кожним роком зменшувалася. Так, у 2008 році – 57%, 2009 – 54% і т. д. Якщо брати обсяг прямої підтримки сільськогосподарських виробників у грошовому еквіваленті, то у 2012 р. заплановано витратити удвічі менше, ніж у 2008 р., і на 31% менше, ніж у 2011 р., державні витрати на програми підтримки сільського господарства та розвитку сільських територій на 2012 рік становлять 9,8 млрд грн, що на 2% менше, ніж торік. Обсяг державної підтримки відображається на економічних показниках аграрних підприємств. В таблиці 1 розглянемо, як залежить ефективне функціонування підприємств аграрної галузі від допомоги з боку держави.

Таблиця 1

## Ефективність виробництва основних видів продукції аграрними підприємствами в період 2011-2012 рр.

Економічні показники	Роки		2012 р. у % до 2011 р
	2011 р.	2012 р.	
Вартість валової продукції, млн грн	121053,7	113082,3	93,41
– на 1 га, грн	5905,3	5472,03	92,66
– на 1 працівника, грн	170258,4	161338,7	94,76
у тому числі			
продукції рослинництва	92138,4	82130,2	89,14
продукції тваринництва	28915,3	30952,1	107,04
Рівень рентабельності, збитковості (–) сільськогосподарської продукції, %	27,0	20,5	75,93
у тому числі			
продукції рослинництва	32,3	22,3	69,04
– зернові	26,1	15,2	58,24
– насіння соняшнику	57,0	45,8	80,35
– цукрові буряки	36,5	15,7	43,01
– картопля	17,7	-21,5	-121,47
– овочі	9,9	-6,8	-68,69
продукції тваринництва	13,0	14,3	110,00
– ВРХ на м'ясо	-24,8	-29,5	118,95
– м'ясо свиней	-3,7	2,0	-54,05
– молоко	18,5	2,3	12,43

Джерело: розраховано автором за даними Державного комітету статистики України [9].

З даних таблиці робимо висновки, що скорочення державної підтримки у 2012 році привели до зниження всіх економічних показників аграрних підприємств. Загальна вартість валової продукції у 2012 році скоротилася на 6,6%, загальний рівень рентабельності знизився на 24%. Підприємства задіяні у аграрному секторі економіки можуть розраховувати на бюджетне фінансування біля 10-20% від загальної потреби, що призводить до суттєвого зниження ефективності використання бюджетних коштів та не призводить до стрімкого підвищення показників розвитку галузі а навпаки стримує розвиток аграрних ринків.

У 2012 році, на розвиток сільських територій спрямовано 0,23 млрд грн. (3% загального обсягу аграрного бюджету); на забезпечення аграрного сектору висококваліфікованими кадрами і новітніми розробками – 0,8 млрд грн. (10%). В цілому, обсяг аграрного бюджету на 2012 р. затверджено на рівні 8,21 млрд грн., що на 22% менше, ніж у 2011 р. [7].

Щодо витрат на проведення земельної реформи, то вини зросли що найменш у п'ять разів, витрати на наукові дослідження збільшилися на 8% щодо 2011 року але витрати на контроль безпеки, санітарні заходи не збільшувалися та залишилися на рівні 2011 року, відповідно 3% та 2%. Всі інші заходи що стимулюють агропромисловий розвиток становили менш 1%. З вищесказаного можна припустити, що влада планує введення повноцінного ринку землі, але не особливо хвилюється про якість продукції, яку виробляють агропромислові підприємства.

Що стосується державної підтримки аграрного сектора економіки України, то при аналізі відповідної літератури ми з'ясували, які саме механізми використовуються для вирішення таких завдань, як підвищення ефективності аграрного виробництва і його конкурентоспроможності, стимулювання інноваційної діяльності, поліпшення використання фондів, землі:

- податкова політика, здійснювана шляхом призначення і диференціації податкових ставок, введення податкових пільг, звільнення від податків, диференціації в оподаткуванні виробництва окремих видів продукції аграрного комплексу і т. д.;

- грошово-кредитна політика, за допомогою якої уряд впливає на грошове звернення. Це заходи щодо пільгового і пріоритетного кредитування інвестиційних проектів, пільгового страхування урожаю певних видів сільськогосподарських культур, особливо в регіонах ризикованого землеробства і т. д.;

- бюджетна політика – державні органи мають право розподіляти засоби бюджету за різними напрямками, виділяючи галузям.

- у сільському господарстві застосовують механізм гарантованих цін, що встановлюються органами влади на рівні, що забезпечує господарствам мінімальну рентабельність виробництва і отримання доходів, достатніх для розширеного відтворення, порогових (захисних) цін, якщо ціни на внутрішньому ринку істотно вище імпортованих, а збут вітчизняного продовольства ускладнений, моніторинг паритету цін і поліпшення їх співвідношення, закупівельних і товарних інтервенцій, диференціації транспортних тарифів на перевезення сільськогосподарської продукції і продовольства;

- дотації з бюджету – це асигнування з державного бюджету, що виділяються підприємствам за продану продукцію для покриття збитків, зокрема

планових, наприклад, дотації до цін на продукти харчування для зниження витрат споживачів [8].

У таблиці 2 наведено розподіл видатків на державну підтримку розвитку аграрного виробництва у 2012 р. та відображено розподіл кредитів, що надаються з державного бюджету на різні потреби аграрних господарств.

Основними причинами неефективного використання коштів державного бюджету, які виділяються на підтримку АПК, є недосконалість механізмів отримання і розподілу бюджетних коштів та порушення бюджетної дисципліни при їх використанні. Щорічна зміна порядку та механізмів виділення коштів з державного бюджету, їх громіздкість, запізніле затвердження та внесення до них неодноразових змін протягом періоду спричиняє несвочасне отримання коштів державної фінансової підтримки та неефективне їх використання і повернення [6, с. 480-481].

Таблиця 2

### Підтримка аграрного виробництва на 2012 рік (тис. грн.)

Найменування показників згідно з відомчою та програмною класифікаціями видатків та кредитування державного бюджету	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом
<b>Фінансування</b>			
Заходи по боротьбі з шкідниками. Заходи по боротьбі з шкідниками та хворобами сільськогосподарських рослин, запобігання, розповсюдженню збудників інфекційних хвороб тварин	34000,0	-	34000,0
Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними	50000,0	1075000,0	1125000,0
Часткова компенсація вартості електроенергії, використаної для поливу на зрошуваних землях	50000,0	-	50000,0
Фінансова підтримка створення оптових ринків сільськогосподарської продукції	200000,0	-	200000,0
Державна підтримка галузі тваринництва	-	732000,0	732000,0
<b>Кредитування</b>			
Надання кредитів фермерським господарствам	-	27800,0	27800,0
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу	25000,0	5024,2	30024,

(Інформаційне джерело – дані додатків № 3 і № 4 до Держбюджету України на 2012 р.)

**Висновки і пропозиції.** На сьогоднішній день не існує чіткості щодо завдань та заходів у виробництві агропромислового комплексу, що призводить до неефективного використання бюджетних коштів, та не дозволяє повною мірою досягти поставлених цілей. На державному рівні не визнається реальна потреба аграрного сектору.

Державна фінансова політика у сфері аграрного сектора економіки України, в умовах обмеженості ресурсами, повинна орієнтуватися на побудову самодостатнього фінансово незалежного аграрного сектора економіки.

Між бюджетним фінансуванням аграрного сектора економіки та показниками його діяльності необхідний кореляційний зв'язок, за рахунок якого буде проводитися системне вивчення досвіду провідних аграрних підприємств в усіх регіонах України.

#### Список літератури:

1. Закон України «Про державний бюджет України на 2012 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4282-17>.
2. Заєць К.Д. Державне регулювання виробництва та проблеми підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції / К.Д. Заєць // Науковий вісник БДФА. Серія: Економічні науки : зб. наук. праць / гол.ред. В.В. Прядко; Міністерство фінансів України, БДФА. – Чернівці : Технодрук, 2009. – Вип. 4. – С. 190-195.
3. Онегіна В.М. Державне регулювання цін і доходів сільськогосподарських товаровиробників : [монографія] / Вікторія Михайлівна Онегіна. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 590 с.
4. Пасхавер Б. И. Ценообразование в финансовой системе продовольственного рынка / Б. И. Пасхавер // Економіка АПК. – 2007. – № 5. – С. 29.
5. Саблук П. Т. Основи організації сільськогосподарського ринку / П. Т. Саблук, Д. Я. Карич, Ю. С. Коваленко. – К., 1997. – 188 с.
6. Семенишена Н.В. Інституційні сфери обліку бюджетного фінансування сільського господарства / Н.В. Семенишена, О.Д. Радченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ir.kneu.kiev.ua:8080/bitstream/2010/1205/1/>.
7. УКАБ: підтримка сільського господарства досягла рекордно низького рівня [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/news/476952-ukab-pidtrimka-silskogo-gospodarstva-dosyagla-rekordno-nizkogo-rivnya.html>.
8. Програма реформ на 2010–2014 рр. Комітет з економічних реформ при Президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua>.
9. Україна у цифрах – 2012. Державний комітет статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL:<http://www.ukrstat.gov.ua>.

#### Стегний Е.В.

Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства имени Петра Василенко

### ВЛИЯНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ НА ЭФФЕКТИВНОЕ ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ПРЕДПРИЯТИЙ АГРАРНОЙ ОТРАСЛИ

#### Резюме

Низкая эффективность и несовершенство государственной помощи предприятиям аграрной отрасли ведет к уменьшению объемов производства, снижению качества продукции, качества сырья, низкому уровню технологии, организации производства и квалификации рабочих.

**Ключевые слова:** государственная поддержка, аграрные предприятия.

#### Stegniy O. V.

Kharkov State Technical University of Agriculture Petro Vasilenko

### IMPACT OF STATE AID ON EFFECNIVE OPERATION OF THE BUSINESS OF THE AGRICULTURAL SEKTOR

#### Summary

Low efficiency state aid agricultural sector leads to lower production volumes, reduced product quality, quality of raw materials, low levels of technology, production and training workers.

**Key words:** government support, farmers.

УДК 658.3:005.73

#### Хомутенко Л. І.

#### Вязовченко В. Є.

Українська академія банківської справи Національного банку України

### ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ

Проведено теоретичне узагальнення питань формування організаційної культури. Досліджено шляхи розвитку і сучасний стан організаційної культури підприємства. Визначено основні риси організаційної культури, виділені її вузькі місця і розроблено рекомендації по вдосконаленню і розвитку організаційної культури підприємств, орієнтованих на міжнародну діяльність.

**Ключові слова:** організаційна культура, організація, підприємство, колектив, персонал, удосконалення організаційної культури.

**Постановка проблеми.** Організаційна культура є основою життєвого потенціалу організації. Особливості стосунків між людьми, стійкі норми і

принципи життя і діяльності організації, зразки позитивної і негативної поведінки відносяться до цінностей і норм, мають важливе значення для